

POSUDEK na bakalářskou práci Elišky Tomšovské

Mýtus tří moří v bulharské historiografii
(FF Univerzita Pardubice, Pardubice 2010, s. 97)

Bulharské obrození patří mezi mnohokrát zpracovaná témata, jejichž výklad zejména v domácím (tj. bulharském) prostředí podléhá mnohým mytologematům. Právě tradiční koncepty při výkladu této kulturně-historické etapy bulharských dějin znemožňují kritický dialog o významu a podstatě společenských změn, které obrozenecký proces mohl nabídnout a které reálně přinesl. Z tohoto důvodu jsou pokusy o novou interpretaci bulharského obrození více než žádoucí. Formování nového interpretačního modelu, jenž by se opíral například o pojetí diskurzu literárních děl a jejich faktické recepcce, se domácí bulharští badatelé až na výjimky spíše vyhýbají (jako výjimku je v tomto smyslu nutno uvést zejména práce Nikolaje Aretova či sborník statí pod redakcí Diany Miškové *Балканският XIX век. Други прочити*, София 2006), zatímco zahraniční bulharistika se k těmto přístupům staví s mnohem výraznější otevřeností.

Nový interpretační model nastiňuje také předkládaná bakalářská práce Elišky Tomšovské, jež není koncipována jako pouhá historiografie bulharského národního obrození, a proto se autorka ve svém výkladu nezaměřuje na jeho chronologickou linii. Diplomantka chápe bulharské obrození jako kulturní model, který lze interpretovat také tematologicky. Obrozenecký proces se jeví jako kulturní konstrukt, který v sobě zahrnuje mnohá mytologemata nejrůznější povahy. Na základě rozvětveného diskurzu se diplomantka zaměřuje na *fenomén moře*, jeho konotace, symboly a vnímání (zejména, avšak nikoliv bezvýhradně) obrozeneckým člověkem. V mnoha zajímavých konotacích tak mapuje úlohu, kterou moře v bulharské kultuře zejména 19. století podvědomě či vědomě sehrávalo. Tento postup autorce umožňuje skloubit nejrůznější významové roviny, v nichž ústřední téma vystupuje především jako symbol: v rovině historicko-politické se v kolektivním povědomí Bulharů jedná o symbol mocného středověkého bulharského státu, rozprostírajícího se mezi Černým, Egejským a Jaderským moře, zatímco v rovině psychologické jej tehdejší lidé vnímali jako symbol nebezpečí, dálek a neznámých světů. Bez zajímavosti není ani význam moře v křesťanské symbolice, o němž se kol. Tomšovská také ve své práci zmiňuje. V úvodních úvahách nelze opomenout ani literární reflexe, které symbolizují mimo jiné i základní vývojovou dynamiku bulharského obrození, neboť autorka naznačuje měnící se obraz moře v lidové slovesnosti na jedné straně a ve formujícím se autorském literárním procesu na straně druhé. V souvislosti s tím kol. Tomšovská zpracovává i postupné „objevování“ moře, které opět v mnoha úrovních naznačuje nové konotace obrozeneckého diskurzu (logicky se proto nevyhne ani úvahám o jeho hospodářském potenciálu).

Předkládaná práce je promyšleným a dobře zpracovaným pojednáním, které vyniká kromě samotné obsahové stránky také množstvím důkladně prostudované primární i sekundární literatury. Z hlediska struktury tvoří tuto bakalářskou práci tři základní kapitoly, jež uceleně propojují jednotlivé obrazy ústředního tématu. V první řadě se diplomantka věnuje symbolům, s nimiž byly představy o moři spojeny v mysli obrozeneckého člověka (*Moře a jeho symbolika v představách obrozeneckého člověka*, s. 11-30). Nezbytně se dotýká také symboliky barev, která má v kulturologickém pohledu obecně balkánské toponymie dlouhou tradici. V práci je například analyzován protiklad Černého a Bílého (tj. Egejského) moře, nastíněny jsou možné výklady a interpretace barev, čímž se autorka ve svých úvahách opět v interdisciplinárním smyslu dotýká obecnějšího tématu významu barev. Ku prospěchu věci jsou uvedeny některé příklady užití a významu barev v lidové slovesnosti (lze doplnit, že větší

množství konkrétních příkladů by jinak kvalitní výklad nesporně oživilo, třebaže se nejedná o ústřední téma práce). V dalších pododdílech první části se autorčina pozornost soustředí na analýzu vztahu vybraných představitelů obrozeneckého hnutí k moři. Opět i zde se přímo nabízí souslednost se základními periodizačními etapami bulharského obrození: kol. Tomšovská uvádí jako prvního bulharského obrozence, který se k tématu moře literárně vyjádřil, kronikáře Spiridona (též Spiridona Gabrovského; je otázkou, zda se jedná skutečně o obrozence, tato úvaha by si zasloužila alespoň zmínku ve formě poznámky pod čarou). Tím jakoby mimoděk nastiňuje výchozí momenty bulharského obrození, jež jsou spjaty s církevním prostředím. Další osobnosti, které se k tomuto tématu nějakým způsobem vyjadřují, symbolizují postupnou emancipaci bulharského národního hnutí od církevních vlivů. Kol. Tomšovská to pěkně dokládá na příkladech z pedagogicko-osvětových děl Konstantina Fotinova, Neofita Bozveliho, Ivana Bogorova a samozřejmě i Petra Berona (analýza *mořských témat* v jeho „*Rybím slabikáři*“ mohla být snad více rozpracována, třebaže se jedná o upřímnou zvědavost školitele této práce, a proto tuto připomínku nelze chápat jako výtku). V dalším pododdíle kol. Tomšovská přistupuje v obdobném metodologickém přístupu k analýze mořských témat v díle dalších obrozenců, kteří působili již po Krymské válce (její význam pro dynamiku bulharského obrození diplomantka několikrát zdůrazňuje). V této souvislosti je analyzována recepce moře v literární tvorbě Ljubena Karavelova, P.R. Slavejkova, G.S. Rakovského, Christo Boteva či dokonce Ivana Vazova (v souvislosti s ním se naskýtá rovněž prostor po teoretickou úvahu, zda se jedná o obrozence v pravém slova smyslu).

Spektrum nastíněných obrazů, na jejichž základě vnímají prostí lidé i kulturní elity moře v době obrození, vede autorku k vyslovení teze, že Bulhary v zásadě nelze označit za „přímořský národ“ (narozdíl od slovanských národů u Jaderského moře). Klíčové je autorčina konstatace, že: „Svým způsobem života, obživy a kulturou ani slovanské, ani prabulharské kmeny, osídlující tato území, příliš k moři nepřilnuly“ (s. 23). Proto se autorka soustředí na protiklad moře a hor, jenž má v bulharském kontextu obzvlášť silnou platnost (s. 23-24). Kontexty tohoto příznačného protikladu ilustruje kol. Tomšovská na příkladech bulharské poezie. Nejedná se přitom pouze o příklady obrozeneckého básnictví: zcela účelně je do výkladu zahrnuto i poetické dílo Kirila Christova, mnohých bulharských symbolistů, dále i básniček Dory Gabe a Elizavety Bagrjany. Tento chronologický přesah je zcela namístě, neboť bulharské obrození v duchovní, literární i kulturologické linii nelze chápat jako kulturní model, jenž by byl uzavřený pouze do rámce 19. století (tak k této problematice přistupuje i Eliška Tomšovská).

Proces postupného objevování významu moře a jeho přínosu v průběhu bulharského obrození vede diplomantku k úvahám, které na první pohled s tématem příliš nesouvisí (*Hospodářský kontext národního obrození*, s. 31-50). Analýza hospodářského významu, s nímž se mnozí obrozenečtí literáti osobně setkávali (opět je namístě připomenout např. Konstantina Fotinova), však svědčí o postupném překonávání všestranné izolace, v níž se bulharské země v době osmanské nadvlády nesporně nacházely. Práce tak klade důraz na činnost bulharských obchodnických kolonií, jejichž přirozeným pojítkem s vlastí je právě zejména Černé moře. Vody Černého, Egejského a v menší míře i Jaderského moře propojují rodící se bulharskou obchodnickou vrstvu také s evropským kontextem (zde si autorka opět na základě rozvětveného diskurzu všimá například forem a podstaty bulharského obchodu s jednotlivými evropskými mocnostmi, správně připomíná význam tzv. *panairů*, výročních trhů).

Ve čtvrté kapitole pak kol. Tomšovská v opětovném a konkretizovaném diskurzu analyzuje a rozpracovává symboly moře v obrozenecké literatuře, kde se zaměřuje jednak na konotace obrozenecké poezie, v závěrečných pododdílech své práce přistupuje i k žánrům prozaickým, především pak k cestopisu (s. 75-87). Závěry svého výzkumu pak diplomantka sumarizuje v *Závěru* (s. 88-89).

Předkládaná práce nemá výraznější nedostatky. Je možno poukázat na některé stylistické neobratnosti, jež však nemohou snížit její celkovou kvalitu a pečlivost, s níž byla připravena. Rovněž by bylo možno místy účelněji propojit jednotlivé pododdíly, bylo by možné zamyslet se nad otázkou, zda by pojednání o obrozeneckém cestopisu nemělo tvořit zvláštní kapitolu (nikoliv jen pododíl). Tyto připomínky však nemohou snížit kvalitu a celkový dojem předkládané práce, jež v mnoha ohledech převyšuje kritéria, kladená na bakalářskou práci podobného zaměření. Práce je psána kultivovaným jazykem, opakovaně je nutno vyzdvihnout šíři citované a konzultované literatury a v neposlední řadě je více než žádoucí zdůraznit autorčiny moderně koncipované úvahy o vlastní podstatě bulharského obrozeneckého procesu. Je proto namístě vyjádřit naději, že se diplomantka bude tématice bulharského obrození věnovat i ve své další práci, jež bezesporu nabídne nové podněty k nastíněným tématům.

Jak již bylo řečeno, práce Elišky Tomšovské v mnohém převyšuje kritéria bakalářské práce. Mohu ji proto s dobrým svědomím doporučit k obhajobě, pro níž navrhuji jednoznačně hodnocení výborně. Současně lze diplomantce navrhnout – po některých úpravách a doplněních – uveřejnění alespoň částí bakalářské práce v podobě studie na stránkách některého z odborných periodik.

V Praze a Pardubicích dne 10. srpna 2010

.....
PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
Vedoucí bakalářské práce